

נציבות תלונות הציבור על שופטים

לשכת הנציב אורי שהם
שופט בית המשפט העליון (בדימוס)

י"ז תמוז, תש"פ
9 יולי, 2020
מספרנו: 329/20/עליון
אישי-סודי-למכתב בלבד

המתלונן:	ארגון בצלמו באמצעות מר שי גליק, מנכ"ל
הנילון:	כב' השופט מנחם (מני) מזוז מבית המשפט העליון בתיק בג"ץ 3598/18
בעניין:	תלונה שהתקבלה בלשכתנו ביום 7.6.20

החלטה

תמצית התלונה

1. ברקע התלונה עומדת עתירה שהוגשה על ידי הארגונים "קו לעובד" ו-"מען" – עמותה לסיוע לעובדים", לבית המשפט העליון. המדובר בעתירה שביקשה להסדיר את הטיפול במניעה ואכיפה של תאונות העבודה בענף הבניה בישראל. ביום 28.1.19, ניתן פסק דין על ידי כב' השופטים עוזי פוגלמן, יצחק עמית, ומנחם (מני) מזוז. בית המשפט ציין, כי העתירה הציפה סוגיית רוחב שהייתה ראויה לטיפול, בשל מצב שהינו רחוק מלהניח את הדעת, אולם לאור שורה של צעדים שנעשו, ובין היתר "במשרד העבודה נוספו 60 תקני מפקחים, נוסף ל-27 התקנים שהיו קיימים, ואף הוחלט על שדרוג שכרם; קודמו הליכי חקיקה; ומגובש נוהל ניתוב בין ההליכים פליליים ומנהליים". לפיכך, הוחלט על מחיקת העתירה, תוך שמירת זכויות העותרים לשוב ולפנות לבית המשפט.

2. לטענת המתלונן, היה על השופט מנחם (מני) מזוז להימנע מלדון בעתירה נוכח העובדה שהעתירה הוגשה, בין היתר, נגד משרד העבודה והשירותים החברתיים (להלן: משרד העבודה), שעה שבתו של השופט, הגב' יעל מזוז, מכהנת בתפקיד ניהולי בכיר במשרד העבודה, שהינו אחד המשיבים לעתירה ושנגדו התבקשו שמונה סעדים מבית המשפט. למען הסדר הטוב, אבהיר כי הגב' מזוז מכהנת כראש המטה של מר מוטי אלישע-הממונה על זרוע

כחלק מהשירות שניתן לך במשרד המשפטים אנו מזמינים אותך להיכנס לאתר כל זכות בכתובת: kolzchut.org.il/justice כי יש לך את הזכות לדעת מהן הזכויות שלך!

ירושלים: נחום חפצדי 5, בית עופר, גבעת שאול 9548401 טל' 073-3927425 פקסי 02-6467973

דואר אלקטרוני: Shoftim@justice.gov.il

אינטרנט: <http://Shoftim.justice.gov.il>

העבודה במשרד העבודה (להלן: הממונה), שאחת מהיחידות אשר נמצאות תחת אחריותו היא מינהל הבטיחות והבריאות התעסוקתית, אשר חלק נרחב בעתירה מופנה כלפיה.

המתלונן מוסיף וטוען, כי עניינה של העתירה בדיני נפשות, וזאת נוכח מספרם ההולך וגדל של ההרוגים והפצועים בתאונות העבודה, אך חרף זאת בחר השופט לדון בעתירה "ופסק לטובת ביתו כמובן". המתלונן מבסס את תלונתו על כתבה שהתפרסמה באתר האינטרנט של "מעריב" (<https://www.maariv.co.il/journalists/Article-769550>), ביום 6/6/20, ובה פורט בהרחבה החשש לניגוד עניינים של השופט, באמצעות בתו, ביחס למשרד העבודה.

3. המתלונן מדגיש בתלונתו, כי הוא מודע לעובדה שעברה שנה ממתן פסק הדין בעתירה (פסק הדין ניתן ביום 28.1.19), ולכן הנציב אינו מחויב לברר את תלונתו. יחד עם זאת, מציין המתלונן, כי "אין כל ספק שמדובר במקרה חריג במיוחד". לעניין זה, אבהיר כבר עתה, כי סעיף 18(א)(1) לחוק נציב תלונות הציבור על שופטים, התשס"ב-2002 (להלן: החוק), קובע, בין היתר, כי הנציב לא יברר תלונה שהוגשה בחלוף שנה מיום האירוע שעליו מתלוננים, אלא אם מצא הנציב שקיימת סיבה מוצדקת לבירור.

בנסיבות העניין, מצאתי כי קיימת סיבה מיוחדת המצדיקה את בירור התלונה וזאת, בין היתר, משום שחלוף הזמן אינו מקשה על בירור התלונה. המדובר בתלונה אשר כל החומר הרלוונטי לבירורה נגיש ואינו מושפע מחלוף הזמן. כמו כן, יש לתת את הדעת לחשיבותו של נושא ניגוד העניינים בקרב שופטי ישראל, אשר בא לידי ביטוי לאחרונה בסיקור תקשורת נרחב, ומשכך סבורני כי נושא זה הינו בעל חשיבות רבה לאמון הציבור במערכת המשפט. לאור האמור, מצאתי לפנות אל השופט לשם קבלת תגובתו לתלונה.

תגובת השופט

4. בפתח תגובתו, מיום 15.6.20, מסר השופט, כי היות שהעתירה לא כוונה כנגד בתו ונוכח העובדה שממילא הוא לא פסק בעתירה לטובתה, הרי שאין ממש בתלונה. לדברי השופט, מדובר בעתירה שהוגשה נגד כמה גופים: משטרת ישראל, המשרד לביטחון פנים, משרד העבודה ומשרד האוצר, גורמים אשר לטענת העותרות כשלו בפיקוח על אתרי הבניה בישראל ובחקירת תאונות העבודה, אם בשל מחסור במפקחים וחוקרים ואם בשל היעדר מומחיות וניסיון של חוקרי משטרת ישראל, ובכך גרמו לריבוי נפגעים מתאונות עבודה בענף הבניה.

עיקר הסעדים שנדרשו בעתירה, מוסיף ומציין השופט, היו "הקמת יחידת משטרה ארצית ייעודית לחקירת תאונות עבודה בענף הבניה; קיום חקירות על ידי מינהל הבטיחות במשרד העבודה בכל תאונות העבודה בענף הבניה; והוספת תקנים של מפקחים ושל חוקרים במינהל הבטיחות ואיושם כדי לאפשר למינהל הבטיחות ביצוע פיקוח ראוי וחקירות יעילות בזמן סביר".

השופט הדגיש בתגובתו, כי העתירה לא כוונה כלל נגד כל פעולה או החלטה של בתו, במסגרת תפקידה כראש המטה של הממונה, והיא אף אינה מופיעה כלל בעתירה, בנספחיה או בתגובותיהם של המשיבים, לא בשמה ולא בתיאור תפקידה.

5. השופט מתאר את אופן הטיפול בעתירה ומציין כי זו הגיעה לפתחו בהיותו שופט תורן, ובהחלטתו מיום 6.5.18, הוא הורה, כמקובל, כי "המשיבים יגישו תגובה מקדמית תמציתית לעתירה עד ליום 5.7.18". ואכן, מוסיף ומציין השופט, המשיבים הגישו תגובה מקדמית ביום 26.8.18, שבה פורטו סמכויותיהם ודרכי פעולתם בהתמודדות עם תופעת ריבוי תאונות העבודה בענף הבניה. עוד מסרו המשיבים, כי הוחלט על קידום ההצעה להקמת יחידת חקירות במשטרת ישראל, אשר תפעל בשיתוף פעולה עם חוקרים ממשד העבודה, תוך תגבור מערך הפיקוח במשרד העבודה. לצורך קידום תכנית זו, כך ציינו המשיבים, נעשתה פניה לנציבות שירות המדינה ולמשרד האוצר להקצאת תקציבים ותקנים. נוכח תגובתם של המשיבים, מוסיף ומתאר השופט, הוא הורה בהחלטתו מיום 30.8.18, כי "העתירה תיקבע לדיון בפני הרכב המשיבים יגישו הודעה מעדכנת עד 10 ימים לפני מועד הדיון שייקבע". הדיון בעתירה נקבע ליום 28.1.19, וביום 21.1.19, הגישו המשיבים הודעה מעדכנת בה הודיעו לבית המשפט כי הקמת יחידת המשטרה הארצית אושרה, והיא החלה את פעילותה בתחילת שנת 2019. כן הודיעו המשיבים, לדברי השופט, כי הוסכם על תוספת של 60 תקני מפקחים במשרד העבודה וכן על שיפור בשכרם ותנאי העסקתם. עוד הוסיף השופט, כי לאור האמור בהודעה המעדכנת, ולאחר שנשמעו טיעוני באי כוח הצדדים, ניתן פסק הדין (בהרכב השופטים: 'ע' פוגלמן, י' עמית, מ' מזוז), ביום 28.1.19, שהורה על מחיקת העתירה תוך שמירת זכויות העותרים.

הנה כי כן, חוזר ומדגיש השופט, העתירה שהוגשה אינה נגד בתו, אשר משמשת כאמור כראש המטה של הממונה ואינה מועסקת במינהל הבטיחות במשרד העבודה או במשטרת ישראל, וממילא הפסיקה אינה לטובתה. לדידו של השופט, העובדה שהעתירה הוגשה, בין היתר, נגד משרד העבודה אינה מקימה עילה לפסלותו או להימנעותו מלדון בה. זאת ועוד, מוסיף ומבהיר השופט, כי לא הוגשה בקשת פסלות נגדו, על ידי מי מבין הצדדים, וכן לא הועלתה כל טענה המתייחסת לתפקידה של בתו, ביחס לעתירה, אלא בחלוף יותר משנתיים מיום הגשתה ושנה וחצי ממועד מתן פסק הדין בה. השופט מפנה אף הוא לסעיף 18(א)(1) לחוק וקובע כי הגשת התלונה הינה חלק "מהמסע הציבורי-תקשורתי נגד בית המשפט ושופטיו".

6. לעניין הכתבה ב"מעריב", שעליה הסתמך המתלונן בתלונתו, הטעים השופט כי הכותב מבסס את הקשר של בתו לעתירה, על יסוד מאמר שפורסם על ידי הממונה על זרוע העבודה במשרד העבודה, מר מוטי אלישע, בו הוא מודה למי שסייע לו כמאבק בתאונות העבודה,

לרבות בתו של השופט (לעניין זה, אציין כבר כעת, כי בתו של השופט, המשמשת בתפקיד ראש המטה של הממונה, היא היחידה שהוזכרה בשמה, במסגרת התודות, בשולי המאמר). אלא מאי, ציין השופט, כי הכותב לא מסר מתי והיכן פורסם המאמר, האם הוא הובא בפני בית המשפט, או לחלופין האם בית המשפט הופנה אליו על ידי מי מהצדדים. לאחר פרסום הכתבה, ביצע השופט חיפוש במרשתת ומצא כי המאמר פורסם בביטאון המוסד לבטיחות ולגיהות "בטיחות", אשר לדעת השופט לא סביר כי הוא ייחשף אליו, וממילא הפרסום נעשה בגיליון ינואר-פברואר 2019, היינו לאחר מתן פסק הדין. השופט הוסיף, כי "למען הסר ספק אדגיש, כי במהלך הטיפול והדיון בעתירה לא הייתה לי כל ידיעה בנוגע למעורבות כלשהיא של בתי בסוגיה זו".

מסקנות והחלטה

7. כאמור לעיל, בתו של השופט מכהנת כראש המטה של מר מוטי אלישע-הממונה על זרוע העבודה במשרד העבודה. בדיקתנו העלתה, כי מר אלישע אחראי על 16 יחידות שונות במשרד העבודה, כאשר אחת מהיחידות היא "מינהל הבטיחות והבריאות התעסוקתית", גוף אשר שמונה מתוך עשרת הסעדים המבוקשים בעתירה, קשורים אליו. גם אם אניח כי השופט לא היה מודע לכל 16 היחידות, עליהן מפקח מר אלישע, הרי שהיה ידוע לו כי אחד מארבעת המשיבים לעתירה הוא משרד העבודה והרווחה, שעה שבתו מכהנת בתפקיד בכיר במשרד זה. ביום 17.6.15, פורסמה חוות דעתו של הנציב, השופט (בדימוס) אליעזר ריבלין, שניתנה בתשובה לפניה של אחד מנשיאי בתי המשפט, אשר ביקש את עמדת הנציבות לשאלה: "אם על שופט לגלות לבעלי הדין כי קרוב משפחתו מועסק בפרקליטות או בעירייה". בחוות הדעת התייחס הנציב למאמר שפרסמה ד"ר לימור זר גוטמן: "ניגוד עניינים אצל שופטים: בין דיני פסלות שופט לאתיקה", לפיו:

"ניגוד עניינים אחי, להבדיל מניגוד עניינים משפטי, נוצר מקום בו יש בהתנהלות השופט פגיעה במראית פני הצדק מנקודת מבט כללית-קולקטיבית של כלל הציבור שאת אמונו מבקשת מערכת השפיטה".

הנציב הוסיף והבהיר, כי:

האתיקה המקצועית מחייבת את השופט ליידע את הצדדים גם בהתקיים חשש מפני פגיעה במראית פני הצדק – למשל במקרים בהם קיימת היכרות מוקדמת בין שופט לבין אחד מבעלי הדין או בינו לבין מי שמייצג את בעל הדין באופן ישיר או עקיף. כך למשל מצאנו... בתיק בו נתבע משרד ממשלתי ונדונה השאלה אם מפקחי המשרד קיימו את חובתם החוקית, ראוי היה שהשופט יגלה לצדדים כי רעייתו הייתה מועסקת בעבר כמפקחת באותו משרד ... נראה, כי העובדה שיש לשופט קרוב משפחה העובד בפרקליטות המדינה, בפרקליטות המחוז או בעירייה

המקומית – מחייבת גילוי, כאשר אותו קרוב מועסק במחלקה המטפלת בסכסוך נשוא המשפט.

הנציב הדגיש, כי:

“העובדה שיש לשופט קרוב משפחה העובד בפרקליטות המדינה, בפרקליטות המחוז או בעירייה המקומית – מחייבת גילוי, כאשר אותו קרוב מועסק במחלקה המטפלת בסכסוך נשוא המשפט. לא כך מקום בו הקרוב עובד במחלקה אחרת, של העירייה, של פרקליטות המדינה או של פרקליטות המחוז, שאין לה קשר לטיפול בסכסוך נשוא המשפט. כשאין קשר ישיר או עקיף, פטור בדרך כלל השופט מחובת הגילוי”.

לסיום, ציין הנציב:

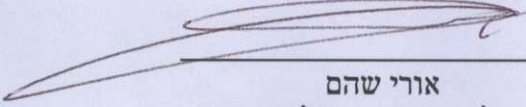
“שני כללי ברזל ישימים כאן: ראשית, ‘אם יש ספק – אין ספק’ – וחובת הגילוי מתקיימת. שנית, השכל הישר אמור לסייע בהבחנה בין המקרים בהם האתיקה מחייבת גילוי נאות לצדדים לבין המקרים בהם השאלה לא מתעוררת.

ככלל, יש יתרון מעשי בגילוי מראש על פני גילוי בדיעבד לאחר בדיקה שעורכים הצדדים. גילוי מראש אינו מעורר בדרך כלל בקשת פסילה והוא מתקבל בהבנה. לעומת זאת, גילוי בדיעבד, לאחר שניתנה החלטה בתיק, עלול לעורר חששות בלב הצדדים”.

8. בין ארבעת המשיבים לעתירה נמצא, כאמור, משרד העבודה (וכפי שפורט לעיל, שמונה מתוך עשרת הסעדים המבוקשים בעתירה נוגעים בגוף השייך למשרד העבודה), וזאת שעה שכתו של השופט מועסקת במשרד זה בתפקיד בכיר. במצב דברים מעין זה, גם אם סבר השופט ובצדק, כי קשר זה אינו מצדיק את פסולתו מלדון בתיק, הרי שבשל חובת הגילוי הנאות, טוב היה עושה השופט לו היה מודיע לצדדים בתחילת הדיון כי בתו היא עובדת בכירה במשרד העבודה. וכפי שנכתב בחוות הדעת דלעיל: “אם יש ספק – אין ספק” – וחובת הגילוי מתקיימת”. לכך יש להוסיף, כי גילוי נאות אינו מעורר, בדרך כלל, בקשת פסילה והוא מתקבל בהבנה, ואילו גילוי בדיעבד, לאחר שניתנה החלטה בתיק, עלול לעורר חששות ותהיות בלב הצדדים.

9. כפי שהבהרתי לפני חודשים ספורים, בהחלטתי בתלונה אחרת (מספרנו 40/20): “אמון הציבור במערכת המשפטית, הינו חיוני ומדובר בנשמת אפו של שלטון החוק ושל הדמוקרטיה בישראל. דברים אלו יפים שבעתיים בתקופה מורכבת זו שבה מערכת המשפט נמצאת תחת זכוכית מגדלת בכל החלטה ופסיקה, וביתר שאת, עת מדובר בהחלטותיהם של שופטי בית המשפט העליון הנתונות, מטבע הדברים, לתשומת לב וביקורת רבה יותר. כשם שפסיקותיהם של שופטי בית המשפט העליון מהוות נר לרגלי השופטים בערכאות דלמטה, כך גם כאשר להחלטותיהם ולאופן ניהול ההליכים עצמם”.

10. בכפוף להערתי כאמור בסעיף 8 לעיל, מוצה בירורה של התלונה.

 אורי שהם
 נציב תלונות הציבור על שופטים

העתק: המתלונן

כב' השופט מנחם (מני) מזוז, בית המשפט העליון
 כב' הנשיאה אסתר חיות, בית המשפט העליון
 חה"כ אבי ניסנקורן, שר המשפטים
 כב' הנשיא ד"ר יגאל מרזל, מנהל בתי המשפט